

Marokko, vlindersen tussen Berbers en schapen

Aangetrokken door verslagen op internet en de afbeeldingen van vele mooie soorten dagvlinders die alleen in Marokko voorkomen, was een vlinderreis naar Marokko bij ons een langgekoesterde wens. Helaas werd het land pas in 2022 als reisdoel weer bereikbaar na de vele hobbels rond corona in de jaren daarvoor.

Ons doel is in een ruime week tijd een aantal locaties te verkennen in het centraal in Marokko gelegen Atlasgebergte. Het Atlasgebergte is een jong en ruig gebergte en slingert van west naar oost door Marokko, Algerije en Tunesië. De toppen bereiken op sommige plekken imposante hoogtes van meer dan vier kilometer. We willen onze verkenning richten op de Hoge Atlas centraal in Marokko en het wat lagere deel daarvan rond de bergstadjes Ifrane en Azrou. De periode eind mei is geschikt om een dergelijke reis te maken omdat veel vlinders actief zijn en de sneeuw in de hoge bergen is teruggetrokken.

Tekst:

Roelof de Beer

Simon Plat

Johan van 't Bosch

& Aat Schaftenaar

De beroemde koningsstad Marrakesh aan de voet van de Hoge Atlas is het ideale vertrekpunt van onze reis. Vanaf het vliegveld is het skistation van

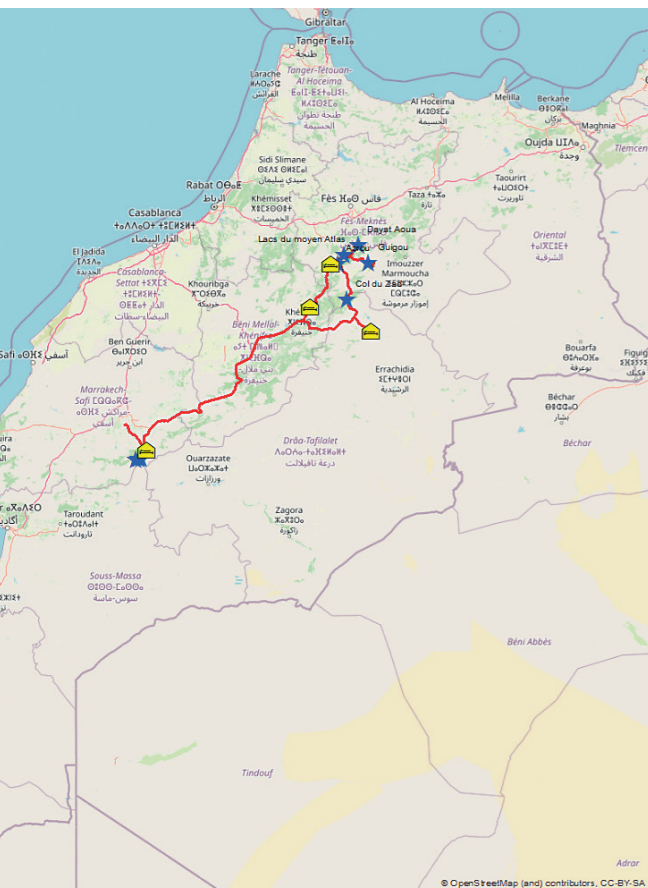
Oukaïmeden op 2600 meter hoogte met de (huur)auto in ongeveer twee uur te bereiken. Na te zijn ingecheckt in ons vriendelijke hotel aan de groene oevers van de Ourika rivier, lopen we na een vroege vlucht vanuit Eindhoven al aan het begin van de middag langs een helder kabbelend bergbeekje met een grazige bloemrijke oeverbegroeiing vol met orchideeën.

In de loop van de middag en de gehele volgende dag volgen we

beekjes verder omhoog tot ongeveer 3000 meter hoogte met af en toe ook aandacht voor de drogere delen met dwergstruiken hoger op de hellingen. Al snel wordt duidelijk dat de Marokkaanse vlinderbevolking duidelijk overeenkomsten vertoont met de Spaanse. Waargenomen soorten als de Moorse parelmoervlinder *Melitaea aetherie*, Spaans bloemenblauwtje *Glaucopsyche melanops*, Moors dwergblauwtje *Cupido lorquini*, westelijk marmertwitje *Euchloe crameri* en zuidelijk oranjetipje *Zegris eupheme* kunnen ook op het Iberisch schiereiland worden gevonden. Er vliegen echter ook soorten die alleen aan de 'overkant' voorkomen zoals gestipt adonisblauwtje *Polyommatus punctifera*, Marokkaans hooibeestje *Coenonympha vaucheri*, Marokkaans bosrandparelmoervlinder *Argynnis auresiana* en Marokkaans bergwitje *Pieris segonzaci*. Daarbij behoren vrijwel alle soorten 'bekende' vlinders tot ondersoorten die niet in Europa vliegen.

Tijdens de avonden in ons hotel vangen we nog enkele tientallen soorten nachtvlinders op een gespannen laken met onze 'LepiLED' mottenlampen. Het vangen van nachtvlinders is zeker een niet erg normale aanblik in Marokko en we hebben dan ook het nodige bekijks.

Na twee dagen hoge bergen is het tijd om ons te verplaatsen naar de Midden-Atlas. Een reisdag met acht reizen wordt onderbroken met een uitstapje in een droog gebied nabij een riviertje waar we tussen de overal woekerende christusdoorn het Moors en groot christusdoornblauwtje *Tarucus theophrastus* en *T. rosacea* vinden en waar soorten als het vals oranjetipje *Colotis evagore*, groot acaciablauwtje *Azonus jesus* en groot kustdikkopje *Gegenes nostrodamus* rondvliegen. Het is ook de plek voor zeldzame libellen als de Moorse tanglibel *Onychogomphus costae* en leuke vogels zoals de rosse waaiersstaart en de Marokkaanse kwikstaart.

De afgelegde route.

Johan van 't Bosch

Sprankelende beken met smeltwater en ontluikende bloemenweides zorgen voor spectaculaire aantallen vlinders in de Hoge Atlas bij Oukaïmeden.

Onze eerste uitvalsbasis voor de Midden-Atlas is het stadje Midelt aan de zuidkant van de bergen waar we onthaald worden in een geheel in stijl gerestaurerde 'kasba' van een Nederlandse eigenaar. Ook hier vangen we in de avond de nodige nachtvlinders zoals de overal algemene gestreepte pijlstaart *Hyles livornica*.

Om naar Ifrane en het omliggende nationale park te komen, moeten we over de 'Col du Zad', een bergpas met een vliegplaats van het bijzonder zeldzame Marokkaans bruin blauwtje *Maurus vogelii*, dat op slechts een handvol plekken en alleen in Marokko bekend is. We worden op de bergpas voor het eerst geconfronteerd met de verwoestende uitwerking die de zeer intensieve schapenbegrazing in dit gebied heeft op de vegetatie. Zeer laag afgegraste graslanden met soms kale plekken en zonder enige bloemstelen met nectar, omdat die alle zijn afgegrasd. Enkele jaren voor onze reis moet het gebied van de Col du Zad een paradijs zijn geweest voor vlinders. Nu lopen we door een sterk verslechterd leefgebied met slechts enkele gestipte adonisblauwtjes *Polyommatus punctifera* en de Barbarijse knoopkruidparelmoervlinder *Melitaea punica*. We vinden wel enkele moedig stand

houdende Marokkaans bruin blauwtjes. Terwijl we de snel rondvliegende vlinders proberen te volgen, wordt het gebied opnieuw bezocht door een grote kudde schapen die aanvalt op de waardplant van het blauwtje, *Erodium cheilanthifolium*. Het vlieggebied van het bruin blauwtje is ook de enige plek waar we tijdens onze reis het Moors tijmblauwtje *Pseudophilotes abencerragus* en het zeer zeldzame Marokkaans hooibeestje van ondersoort *annoceuri* tegenkomen. Bescherming van dit vlieggebied (en vele andere) binnen de grenzen van het Nationaal Park Ifrane zou een belangrijk doel moeten zijn voor Marokkaanse natuurbescherming.

Roelof de Beer

Het onmiskenbare Marokkaans hooibeestje vliegt tot grote hoogte in de Hoge Atlas en komt alleen voor in Marokko.

Roelof de Beer

karacteristieke soorten zoals Marokkaans dambordje *Melanarchia lucasi*, Atlasturkooisblauwtje *Polyommatus atlantica*, Atlassaffierblauwtje *Kretania martini* en het Marokkaans kalkgraslanddikkopje *Spialia ali*.

Het vlinderen in het gebied rond de vriendelijke stadjes Azrou en Ifrane blijkt ook de komende dagen het meest productief. Vooral in de voor begrazing afgesloten gebiedjes en in het centrale deel van Nationaal Park Ifrane waar tussen hoge cederbossen mooie bloemrijke graslanden liggen. Op deze plekken zijn fantastische vlinderrijke plekjes te vinden. We zien tussen de vele vlinders en andere insecten de mozaiekparelmoervlinder *Melitaea desfontainii*, het Marokkaans westelijk dambordje *Melanargia occitanica*, veel Atlasheivlinders *Hipparchia algiricus*, de eerste Marokkaanse boswachter *Hipparchia caroli* en de Moorse parelmoervlinder met andere ondersoort *algerica*. Naast vlinders hebben we hier ook veel berberapen gezien. De Marokkanen zijn dol op weekend-uitjes in dit berggebied en het apen kijken (en voeren) is populair.

Johan van 't Bosch

Op de tweede dag in het Nationaal Park bezoeken we later op de dag een droger gebied dicht bij de woestijn en begroeid met hoog Stipa-gras. We klimmen een steile bergwand op zonder duidelijke paadjes en hebben het voor het eerst echt warm. Op de helling enkele spectaculaire soorten zoals de Marokkaanse ondersoort van het Moors dambordje, de grote berberzandoog *Berberia abdelkader* en de grote zilverstreep *Cigaritis allardi*. De grote zilverstreep was voor ieder van ons de eerste ontmoeting met deze spectaculaire soort die hoort bij de groep van de kleine pages en blauwtjes.

Johan van 't Bosch

Boven: Een van de waargenomen soorten zilverstrepen, *Cigaritis monticola*. Midden: De gestreepte pijlstaart is een zeer algemene overdag vliegende nachtvlinder die bij sterke zuidelijke stromingen zelfs Nederland kan bereiken. Onder: De Atlasbrontlibel is pas voor het eerst beschreven in 2014 en vliegt hier bij een zeer smal stroompje nabij Khénifra.

Iets verder op de Col du Zad vinden we later een voor schapen afgesloten dalletje met enkele

door graasdieren. In de middag proberen we nog op enkele plekken het Marokkaans salieblauwtje en Barbarijs oranjetipje *Anthocharis euphenoides belia* te zien, maar deze soorten zijn ofwel uitgevloegen ofwel uitgestorven en geven ons een reden ooit terug te keren naar het fantastische gebied rond Azrou en Ifrane.

De volgende dag moeten we ons gaan opmaken om naar Marrakesh terug te reizen, maar onderweg proberen we nog enkele libellenrijke plekken rond Khénifra. We zien een late doortrekkende Eleonora's valk en we vinden aan het einde van de middag door de vastberadenheid van Johan de zeldzame atlasbrontlibel *Cordulegaster princeps* en de Boudots tanglibel *Onychogomphus boudoti*. De laatste is een soort die pas in 2014 voor het eerst is beschreven en van slechts twee plekken op de wereld bekend is.

We verlaten Marokko op dezelfde wijze als we geko-

men zijn. We zijn een ervaring rijker van een mooi land met uitermate vriendelijke mensen, lekkere 'tajines' en met een rijke vlinderbevolking die helaas op veel plekken onder sterke druk van overbegrazing en verwoestijning moet zien te overleven.

Meer toerisme gericht op insecten en op natuur zou de natuurbescherming in dit gebied zeker kunnen helpen en iedereen die dit reisverslag leest, is hierbij uitgenodigd deze zeer aangename taak op zich te nemen!

Voor iedereen die geïnteresseerd is in Marokkaanse vlinders wordt aangeraden te zoeken naar de boeken en verslagen van Michel Tarrier (zoek op "Michel Tarrier butterflies of Morocco").

Een uitgebreide (Engelstalige) versie van dit reisverslag is te vinden op: www.cloudbirders.com/be4/download?filename=PLAT_Morocco_0607_2022.pdf

meetnet

Warmteminnende soorten in de lift

Vrijwel alle vlinders en libellen kun je niet overal in Europa aantreffen. Sommige vind je aan de rand van de Middellandse Zee, andere juist alleen hoog in de bergen of helemaal in het noorden. De beperkte verspreiding van soorten kan voor een deel verklaard worden door de voorkeurstemperatuur van de soort. Naarmate het klimaat warmer wordt, zou dat kunnen betekenen dat soorten opschuiven naar het noorden. Kunnen we dat in Nederland terugzien in de trends tussen 'warme' en 'koele' soorten?

Bijna alle vlinders en libellen worden in hun verspreiding beperkt door de temperatuur: ze komen alleen voor waar de temperatuur niet te hoog en niet te laag is. Als we voor alle hokken in Europa waar ze voorkomen de gemiddelde jaartemperatuur uitrekenen, krijgen we een reeks die varieert van soorten die vooral voorkomen bij heel lage temperaturen (bijvoorbeeld in de venen van Scandinavië) tot heel hoge (bijvoorbeeld soorten die alleen voorkomen in de lage delen van Zuid-Spanje). Kijken we naar de soorten die in Nederland voorkomen, dan zien we een veel kleinere reeks met warmteminnende soorten als staartblauwtje, gele

kustspanner en zuidelijke heidelibel aan de warme kant, en veenbesblauwtje, gageluil en maanwaterjuffer aan de koele kant.

Om inzicht te krijgen wat de trend is van de soorten die van een warme of juist koude omgeving houden, kunnen we elk van de drie soortgroepen in drie gelijke groepen van soorten delen. Door de trend uit onze meetnetten vervolgens hiermee samen te voegen kunnen we zien hoe de groepen warmte- en koudeminnende soorten het relatief ten opzichte van elkaar doen. Op basis hiervan kunnen we voor deze groepen drie aantalsindicatoren berekenen:

Tekst:
Chris van Swaay
De Vlinderstichting
Bram Borkent
CBS
Jurriën van Deijk,
Gerdiën Bos &
Roy van Grunsven
De Vlinderstichting